

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра публічних фінансів

Затверджено

Науково-методична рада Університету

від «14» 04 2025 № 10

Голова НМР

 Іван ШЕМЕЛИНЕЦЬ

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

з навчальних дисциплін: «Фінанси», «Банківська система», «Страховання»
підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
денної/заочної форми навчання
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ірпінь 2025

Програма атестаційного екзамену складена на основі освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», затвердженої Вченою радою Університету, від 26.04.2021 р.

Укладачі:

Г. Скрипник, к.е.н., доцент кафедри публічних фінансів

О. Ключка, к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій

Н. Москаленко, к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій

Гарант ОПП

Г. Скрипник, к.е.н., доцент кафедри публічних фінансів

Рецензент:

Т. Косова, д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Національного авіаційного університету

Розглянуто і схвалено кафедрою публічних фінансів протокол від 5 березня 2025 №18

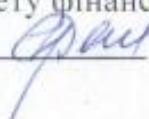
Завідувач кафедри публічних фінансів

О. Гордей, д.е.н., професор

Розглянуто і схвалено вченою радою факультету фінансів та цифрових технологій, протокол від 11 березня 2025 р. № 9

Голова вченої ради факультету фінансів, та цифрових технологій

Н. Давиденко, д.е.н., професор

Завідувач

навчально-методичного відділу

Г. Гришук, доктор філософії

Реєстраційний №

ЗМІСТ

	Стор
1. Вступ	3
2. Характеристика змісту програми	6
3. Основна частина програми	6
3.1. Навчальна дисципліна «Фінанси»	6
3.2. Навчальна дисципліна «Банківська система»	8
3.3. Навчальна дисципліна «Страховання»	12
4. Критерії оцінювання відповідей на екзамені	15
5. Рекомендована література	16

1. ВСТУП

Атестаційний екзамен – це комплекс кваліфікаційних завдань, які дозволяють виявити рівень підготовки здобувачів вищої освіти, ступінь володіння професійними знаннями та уміннями виконання професійних функцій.

Мета атестаційного екзамену – виявлення рівня засвоєння теоретичних знань та практичних навичок здобувачам вищої освіти, що повинні відповідати вимогам кваліфікаційних компетентностей, які зазначені в освітньо-професійній програмі «Фінанси, банківська справа та страхування» для підготовки бакалавра галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

При підготовці до атестаційного екзамену здобувачам вищої освіти необхідно опрацювати запропоновану літературу, де включені навчальні посібники та підручники, монографії, наукові статті, законодавчі та нормативні акти.

При підготовці до атестаційного екзамену здобувачам вищої освіти рекомендується використовувати лише ті законодавчі та інструктивні матеріали, які діють у даний час, провести порівняльний аналіз внесення до них змін, зокрема, протягом останнього року.

Проведення атестаційного екзамену дає можливість виявити ступінь засвоєння теоретичних знань здобувачів вищої освіти та вміння їх практичного застосування в процесі вивчення навчальних дисциплін «Фінанси», «Банківська система», «Страхування».

Пакет завдань для атестаційного екзамену складається з 30 білетів. Кожний екзаменаційний білет складається з трьох завдань:

I. Теоретичне завдання: 3 питання з навчальних дисциплін «Фінанси», «Банківська система», «Страхування».

II. Практичне завдання: 1 задачі з навчальних дисциплін «Фінанси», «Банківська система», «Страхування».

III. Тестові завдання: 15 тестових завдань закритої форми з навчальних дисциплін «Фінанси» та «Банківська система», «Страхування» та 5 тестових завдань відкритої форми з навчальної дисципліни «Фінанси», «Банківська система», «Страхування».

Атестаційний екзамен проводиться в письмовій формі в аудиторії (можливо проведення дистанційно).

Очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня в галузі «Управління та адміністрування» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»:

Інтегральна компетентність.

– Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю

умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Загальні компетентності:

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.
- ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК12 Здатність працювати автономно.

Спеціальні компетентності:

– СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

– СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

– СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

– СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Професійні компетентності:

– ФК1. Розуміння та здатність до критичного осмислення концептуальних основ економічної теорії, які стосуються фінансів, банківської справи та страхування й узагальнюють засади і закономірності функціонування та розвитку фінансових систем.

– ФК2. Здатність використовувати базові знання і практичні навички у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

– ФК3. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність, інтерпретувати та використовувати фінансову та пов'язану з нею інформацію для проведення фінансово-економічних розрахунків.

– ФК4. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування та володіти методиками проведення контрольних заходів різними суб'єктами фінансового контролю.

– ФК5. Здатність обґрунтовувати, приймати професійні рішення в сфері фінансів, банківської справи та страхування та брати відповідальність за них.

Програмні результати навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня в галузі «Управління та адміністрування» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування»:

– ПРН01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем;

– ПРН02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

– ПРН03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

– ПРН04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

– ПРН05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

– ПРН07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

– ПРН10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

– ПРН11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

– ПРН12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.

– ПРН13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

– ПРН14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

– ПРН25. Застосовувати теоретичні знання та практичні навички у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку; визначати функціональні області та взаємозв'язки між сферами, підсистемами та ланками фінансових систем.

– ПРН28. Вміти нести відповідальність за результати професійної діяльності у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

Програма атестаційного екзамену включає: вступ, характеристику змісту програми, основну частину та критерії оцінювання відповідей на екзамені. У вступі є визначення атестаційного екзамену, вказана мета екзамену, яким чином потрібно опрацьовувати запропоновану літературу, визначено структуру екзаменаційного білету.

Основна частина програми містить модулі та теми навчальних дисциплін, які передбачені освітньою програмою для проведення атестаційного екзамену, а саме: «Фінанси», «Банківська система», «Страхування».

В критерії оцінювання відповідей на екзамені наведено детальний опис розподілу балів за кожним видом завдань, що містяться в екзаменаційному білеті та переведення 100-бальної шкали оцінювання в національну шкалу та шкалу за системою ЄКТС.

3. ОСНОВНА ЧАСТИНА ПРОГРАМИ

3.1. НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ФІНАНСИ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Тема 1. Предмет фінансової науки як пізнання сутності фінансів

Предмет науки про фінанси. Суб'єкти, об'єкти і зміст фінансових відносин на макро- і мікро рівні. Фінансові категорії. Поняття і терміни у фінансовій науці. Сутність, специфічні ознаки і функції фінансів. Фінанси як економічна категорія розподілу. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями, які беруть участь у вартісному розподілі (кредитом, заробітною платою, ціною). Сфери фінансових відносин та інституційна структура фінансової системи. Суспільне призначення фінансів та їх об'єктивна необхідність.

Тема 2. Генезис та еволюція фінансів

Фінанси як історична категорія. Доходи і видатки феодальної держави. Основа державних доходів - домени і регалії. Прямі податки, розвиток непрямого оподаткування. Відкупна система оподаткування. Фінанси феодального міста. Фінанси в період індустріального розвитку. Роль фінансів у первісному накопиченні капіталу. Розвиток фінансів у індустріальному і постіндустріальному суспільстві.

Тема 3. Становлення та розвиток фінансової науки

Теорії державних фінансів англійської класичної політекономії. Розвиток вчення про державні фінанси в працях А. Вагнера. Концепція

державних фінансів Дж. Кейнса. Фінансові концепції неокейнсіанства. Вплив демократизації суспільства на фінансову думку (теорія суспільних товарів і послуг). Теорії корпоративних фінансів.

Тема 4. Цифрові фінанси

Огляд фінансів у цифровій економіці. Сучасні тренди та перспективи розвитку індустрії 4.0 в Україні. Електронні гроші та віртуальні валюти в цифровій економіці. Криптовалюти: переваги та ризики їх застосування як платіжного інструмента. Концепція сучасних платіжних систем. Безпека у фінансових технологіях. Фінансовий маркетплейс: сутність, функції, переваги, як працює в Україні.

Тема 5. Фінансова система

Теоретичні основи побудови фінансової системи та її економічне значення. Сфери та ланки фінансової системи. Характеристика сфери державних фінансів. Фінансовий ринок в структурі фінансової системи України. Фонди соціального страхування: сутність та призначення. Інституційні учасники фінансової системи.

Тема 6. Фінансове право і фінансова політика

Фінансова політика як складова економічної політики. Завдання фінансової політики. Сучасна фінансова політика України (характеристика за її окремими напрямками), її стратегічні і тактичні завдання. Фінансовий механізм та його складові елементи. Фінансове планування, сутність, завдання, принципи, методи. Види фінансових планів, їх характеристика. Зміст і призначення фінансового контролю, його види, форми і методи. Об'єкти і суб'єкти. Сутність аудиторського контролю. Забезпечення об'єктивності та неупередженості аудиторського висновку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ

Тема 7. Податки. Податкова система

Об'єктивна необхідність, економічна сутність податків як фінансової категорії. Класифікація податків за різними ознаками, їх характеристика. Прямі і непрямі податки їх сутність, види, переваги і недоліки. Сутність і наукові принципи побудови податкової системи. Податкова система України: принципи побудови, характеристика складу і структури. Розвиток прямого оподаткування у контексті переходу від реальних до особистих податків. Непрямі податки: фіскальні монополії, акцизи, мита.

Тема 8. Бюджет. Бюджетна система

Економічний зміст бюджету, його ознаки і функції як фінансової категорії. Економічна сутність бюджетних доходів і видатків форми їх вияву

і матеріальне втілення. Структура бюджетних видатків. Класифікація доходів і видатків бюджету. Бюджетний устрій і бюджетна система: поняття, основи і принципи побудови. Бюджетний процес і характеристика його етапів. Бюджетна стратегія і тактика України в сучасних умовах. Роль бюджету у регулюванні соціально-економічних процесів. Середньострокове бюджетне планування Міжнародний досвід, вітчизняна практика. Бюджетний процес на місцевому рівні.

Тема 9. Бюджетний дефіцит

Сутність бюджетного дефіциту і його види. Бюджетний дефіцит і його вплив на розвиток економіки. Причини виникнення бюджетного дефіциту, характеристика джерел фінансування бюджетного дефіциту. Види бюджетного дефіциту і методи його розрахунку. Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту. Управління бюджетним дефіцитом. Оптимізація бюджетного дефіциту: фіскальні правила та обмеження у бюджетному процесі. Бюджетний дефіцит в Україні: тенденції і джерела фінансування

Тема 10. Державний кредит

Економічна сутність, функції і призначення державного кредиту. Форми внутрішніх державних запозичень. Класифікація державних позик. Фінансові інструменти зовнішніх державних запозичень. Сутність і види державного боргу (поточний і капітальний, внутрішній і зовнішній). Причини його виникнення і зростання. Методи управління державним боргом, джерела обслуговування і погашення державного боргу. Державні запозичення в умовах ринкової економіки як галузь фінансової системи. Управління державним боргом України. Боргова стратегія України в контексті боргової безпеки. Вплив державного кредитування на рівень боргової безпеки України. 8. Ринок державних цінних паперів та основні чинники його розвитку в Україні

3.2. НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «БАНКІВСЬКА СИСТЕМА»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК ДЕРЖАВИ, ЙОГО ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ ТА ОПЕРАЦІЇ

Тема 1. Характеристика банківської системи України. Центральний банк держави, його завдання функції операції

Створення центрального банку в Україні. Правовий статус Національного банку України. Основні напрями діяльності Національного банку України. Принципи організації та функціонування Національного банку України. Порядок формування і повноваження керівних органів Національного банку

України. Організація та специфіка економічної діяльності Національного банку України. Перелік операцій, які здійснює НБУ з метою виконання покладених на нього функцій.

Державна політика НБУ в сфері грошового обігу, кредиту та забезпечення стабільності національної валюти та цінової стабільності. Статус і принципи діяльності НБУ, визначені Конституцією України. Юридичний статус НБУ, завдання, функції.

Тема 2. Грошово – кредитна політика центрального банку, її цілі та інструменти

Грошово-кредитна політика центрального банку: суть та роль у розвитку економіки держави. Цілі грошово-кредитної політики: стратегічні, проміжні й тактичні. Монетарна експансія та рестрикція як основні типи грошово-кредитної політики. Тотальна і селективна політика.

Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в системі державного регулювання ринкової економіки. «Сеньйораж» і монетизація бюджетного дефіциту.

Інструменти грошово-кредитної політики центрального банку: політика облікової ставки, операції на відкритому ринку, регулювання норми обов'язкових резервів, рефінансування та ін.

Суть і механізм формування пропозиції грошей. Вплив пропозиції грошей на розвиток економіки. Роль державних інституцій у реалізації емісійного процесу. Способи безготівкової емісії грошей. Утворення грошей комерційними банками. Норма обов'язкового резерву, грошова база, ефект кредитного мультиплікатора.

Тема 3. Види банків і порядок їх створення в Україні

Суть та роль комерційних банків в сучасній економіці. Функції комерційних банків. Класифікація комерційних банків.

Механізм створення та реєстрації комерційного банку. Порядок отримання ліцензії НБУ на здійснення банківської діяльності. Порядок отримання ліцензій та письмових дозволів на здійснення додаткових банківських операцій. Обмеження щодо діяльності банків. Обов'язки банків щодо збереження банківської таємниці. Способи реорганізації банків.

Організаційна структура комерційного банку. Склад, функції та повноваження органів управління. Порядок роботи загальних зборів акціонерів (учасників), спостережної ради, ревізійної комісії. Функції постійно діючих комітетів банку. Порядок роботи ради директорів (правління) банку. Склад та функції підрозділів та служб банку.

Тема 4. Регулювання діяльності банків та банківський нагляд

Центральний банк – емісійний центр готівкового грошового обороту. Монопольне право НБУ на емісію грошових знаків; чинники і характер зміни цієї діяльності центральних банків у XX ст. Повноваження НБУ як емісійного

центру готівкового грошового обороту. Організація виготовлення, емісії та обороту грошових знаків.

Регулювання готівкового грошового обороту в позабанківській сфері. Місце готівки в грошовій та платіжній системах. Особливості платіжної системи та структури грошової маси в Україні. Основні принципи організації готівкового грошового обороту суб'єктів економіки в Україні. Шляхи скорочення готівкового грошового обороту в Україні.

Організація емісійно-касової роботи в установах НБУ. Формування резервних фондів грошових знаків у Центральному сховищі та в територіальних управліннях НБУ. Регулювання оборотної каси установ НБУ та порядок здійснення касових операцій.

Прогнозування готівкового грошового обороту. Зміст прогнозного розрахунку касових оборотів банків та його призначення. Організація роботи зі складання прогнозного розрахунку в установах НБУ. Прогнозування надходження в каси банків торговельної виручки. Прогнозування видачі з кас банків готівки на оплату праці. Організація роботи з інкасації та перевезення грошових знаків в установах НБУ.

Тема 5. Формування банківських фінансових ресурсів

Структура банківських ресурсів. Залучений капітал, його склад і структура. Вклади і депозити як головне джерело банківських ресурсів. Загальна характеристика депозитних операцій. Класифікація депозитів. Характеристика строкових депозитів. Характеристика депозитів “до запитання”. Ощадні вклади населення. Безготівкові операції з депозитними вкладками. Правові відносини банку з вкладниками. Дотримання таємниці вкладу. Технологія здійснення пасивних депозитних операцій. Вартість залучених коштів, та порядок її визначення відповідно до умов депозитного договору. Механізм гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Проблема формування оптимальної структури ресурсів банку. Фактори, що враховуються при залученні ресурсів. Методи формування оптимальної структури ресурсної бази.

Методи визначення витрат на залучення банківських ресурсів. Метод «середньозваженої процентної ставки». «Мертва точка» банку. Метод додаткових витрат: його переваги, недоліки та можливості застосування.

Цінові та нецінові методи управління депозитними зобов'язаннями банку, їх переваги та недоліки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ФІНАНСОВО-ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ

Тема 6. Характеристика розрахунково-касового обслуговування клієнтів

Основи організації, способи і форми грошових розрахунків у народному господарстві. Готівкові та безготівкові розрахунки. Правові основи відкриття

рахунків в банку. Види та характеристика рахунків. Порядок відкриття, переоформлення та закриття рахунків.

Форми безготівкових розрахунків: платіжні доручення, чеки, акредитиви, платіжні вимоги-доручення; сфера використання і порядок проведення розрахункових операцій.

Способи безготівкових розрахунків: розрахунки на основі заліку взаємних вимог, розрахунки у порядку планових платежів; сфера їх використання, порядок проведення розрахункових операцій. Контроль за дотриманням розрахункової дисципліни.

Організація готівкових грошових розрахунків. Кругообіг готівкових грошей. Вимоги до устрою та устаткування приміщення каси, комори та сховищ банків, порядок їх відкриття та закриття. Організація надходження готівкових грошей до кас комерційних банків. Порядок одержання та витрачання готівкових грошей. Прогнозування обороту готівкових грошей у банках. Касова дисципліна і контроль за її дотриманням. Порядок роботи банкоматів. Вимоги, що регулюють випуск та використання електронних грошей в Україні.

Тема 7. Кредитна діяльність банків

Сутність банківського кредитування. Політика банку у сфері банківського кредитування. Джерела формування ресурсів для здійснення кредитних операцій. Принципи кредитування. Форми та види кредитів. Послуги кредитного характеру. Процес банківського кредитування. Цільове призначення позички. Строковість надання коштів кредитором позичальникові. Процес повернення позичальником коштів кредитору у повному обсязі. Забезпечення позички. Платність користування позиченими коштами.

Тема 8. Операції банків з цінними паперами

Банківські установи як учасники ринку цінних паперів. Сутність та види цінних паперів. Характеристика операцій банків із цінними паперами. Емісійні операції банків. Формування банківського портфеля цінних паперів та управління фінансовими інвестиціями. Вкладення коштів банків у державні цінні папери. Довгострокове кредитування як форма участі банку в інвестиційному процесі. Посередницькі операції банків на фондовому ринку.

Тема 9. Нетрадиційні операції та послуги

Характеристика нетрадиційних операцій. Лізингові операції комерційних банків. Банківські гарантії та поручительство. Посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги. Основні види інформаційної діяльності та інформаційних послуг надаються комерційними банками. Нетрадиційні операції банківської установи: трастові, валютні, агентські та страхові.

3.3. НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «СТРАХУВАННЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРІЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ СТРАХУВАННЯ. ЕКОНОМІЧНА СУТЬ СТРАХУВАННЯ

Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування

Необхідність страхового захисту, як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту. Самострахування, його джерела й межі доцільного застосування.

Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Принципи страхування: вільний вибір страховика і виду страхування; страховий ризик; страховий інтерес; максимальна сумлінність; відшкодування втрат у межах збитків; франшиза; суброгація.

Сфери застосування страхування. Роль страхування в активізації бізнесу, економії коштів, що резервуються на покриття можливих втрат від непередбачених обставин, та в ефективному формуванні й використанні фондів соціального призначення, збільшенні обсягів інвестицій.

Тема 2. Класифікація страхування

Поняття класифікації, її наукове та практичне значення. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні.

Класифікація за об'єктами страхування: особисте страхування; майнове страхування; страхування відповідальності. Класифікація за родом небезпеки. Класифікація страхування за формами проведення. Обов'язкове страхування. Добровільне страхування. Класифікація за статусом страхувальника. Класифікація за спеціалізацією страховика.

Тема 3. Страхові ризики і їх оцінка

Поняття ризику, його основні характеристики. Рівень ризику. Частота ризику та розмір шкоди.

Управління ризиком. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик. Класифікація ризиків.

Визначення страхового ризику. Ознаки страхового ризику. Оцінка ризику й визначення доцільності його страхування. Критерії визначення ціни страхування. Структура та основи розрахунку страхових тарифів

Специфіка ризиків у страхуванні майна, відповідальності в особовому страхуванні.

Тема 4. Страховий ринок

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Реалізація страхових послуг.

Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Сутність і завдання маркетингу в страхуванні. План маркетингу. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень. Права і обов'язки сторін при укладанні договору страхування.

Перспективи розвитку страхового ринку в Україні.

Тема 5. Страхова організація

Страхова індустрія як частина сфери послуг. Її організаційні форми. Спеціалізація страховиків. Товариства взаємного страхування. Ресурси страховика: фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні. Структура страхових компаній.

Управління страховою компанією. Умови залучення іноземних інвесторів до створення страхових організацій.

Порядок створення, функціонування і ліквідації страхових компаній. Страхові об'єднання.

Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності

Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності. Законодавча і нормативна база страхування, шляхи наближення її до міжнародних стандартів.

Органи нагляду за страховою діяльністю та їх функції. Реєстрація та ліцензування страховиків. Контроль за діяльністю страховиків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ГАЛУЗІ СТРАХУВАННЯ ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ

Тема 7. Особове страхування

Страхування життя і його основні види. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Добровільне індивідуальне й колективне страхування від нещасних випадків. Медичне страхування.

Тема 8. Страхування майна

Поняття майнового страхування, його мета та значення. Страхування майна від вогню та інших небезпек. Страхування врожаю та тварин у сільськогосподарських підприємствах.

Страхування технічних ризиків. Страхування транспортних засобів. Страхування майна громадян. Страхування майна юридичних осіб

Тема 9. Страхування відповідальності громадян

Страхування цивільної відповідальності власників автотransпортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро і його функції. Міжнародна система "Зелена картка".

Страхування відповідальності роботодавців. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля.

Страхування відповідальності за неповернення кредитів. Страхування депозитів. Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКА

Тема 10. Перестрахування і співстрахування

Необхідність і сутність перестрахування, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестрахування. Методи перестрахування: факультативне перестрахування, облігаторне перестрахування, факультативно-облігаторне. Порівняльний аналіз методів перестрахування.

Форми проведення перестрахувальних операцій. Пропорційне перестрахування: квотний, ексцедентний, квотно-ексцедентний договори. Непропорційне страхування: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості. Вимоги, що ставляться до перестрахування ризиків у нерезидентів. Співстрахування і механізм його застосування.

Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика

Склад доходів страховика: доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії, порядок їх визначення. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів.

Витрати страховика: їх склад і економічний зміст. Виплата страхових сум та страхових відшкодувань. Витрати на обслуговування процесу страхування і перестрахування. Витрати на утримання страхової компанії. Собівартість страхової послуги.

Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку. Оподаткування страховиків.

Тема 12. Фінансова надійність страховика

Поняття фінансової надійності та її значення. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестрахування як метод забезпечення фінансової надійності.

Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Власні кошти страховика. Технічні резерви, їх склад.

Показники платоспроможності. Фактичний і нормативний запас платоспроможності, порядок їх обчислення.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА ЕКЗАМЕНІ

Критерії оцінювання екзамену

Вид завдання	Максимальна кількість балів за виконання
Теоретичне питання	30 (10*3)
Розв'язування задач	20 (20*1)
Тестовий блок (закритої форми)	45 (3*15)
Тестовий блок (відкритої форми)	5 (1*5)
Всього	100

Критерії оцінювання відповіді на теоретичне питання

Теоретичне питання	Кількість балів
Питання розкрито повністю. Студент коментує роботу, дає критичні зауваження.	10-6
Питання містить деякі неточності, незначні помилки, які на кінцевий результат не впливають.	5-1
Питання розкрито неправильно або не розкрито взагалі	0

Критерії оцінювання розв'язування задач

Розв'язання задач	Кількість балів
Задача розв'язана вірно і містить пояснення та логічні висновки.	20-10
Задача розв'язана, але при розв'язанні допущені незначні помилки, які на загальний підсумок не вплинули.	9-6
Задача розв'язана, але містить грубі помилки, які призводять до зміни кінцевого результату, відсутні висновки.	5-1
Задача не розв'язана, або розв'язана на 30%-50%	0

Шкала оцінювання тестового блоку (закритої форми)

Тестування	Кількість балів
Дана повна та правильна відповідь.	3
Немає правильної відповіді.	0

Шкала оцінювання тестового блоку (відкритої форми)

Тестування	Кількість балів
Дана повна та правильна відповідь.	1
Немає правильної відповіді.	0

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в 4-бальну та шкалу за системою ЄКТС здійснюється в такому порядку:

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	відмінно	5
80-89	B	добре	4
70-79	C		
60-69	D	задовільно	3
50-59	E		
35-49	FX	незадовільно	2
0-34	F		

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р., із змінами, внесеними 15.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
4. Про Національний банк України : Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р., із змінами, внесеними 15.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.
5. Про страхування : Закон України від 18 лист. 2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1909-IX?msclkid=76cc49d6b5ac11ec81de9b33d00654e1#top>
6. Банківська система : навчальний посібник / Н.С. Ситник, А.В. Сташишин, Н.З. Блащук-Девяткіна та ін. ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
7. Банківська справа : навчальний посібник / О.М. Колодізев, О.М. Рац, С.М. Киркач та ін. ; за заг. ред. О. М. Колодізева. Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 348 с.
8. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2020. 319 с.
9. Курило О. Б., Бондаренко Л. П., Вівчар О.Й, Чубка О.М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: Видавничий дім «Кондор». 2020. 340 с.
10. Першко Л.О., Ріппа М.Б. Фінанси: навч. посібник. Київ.: ПВНЗ «ІЕЕП», 2019. 388 с. URL: <https://ieep.org.ua/wp-content/uploads/lib/finance.pdf>.
11. Сосновська О.О. Страхування: навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 328 с.
12. Терещенко Т. Є., Заволока Л. О., Пономарьова О. Б. Страхування (у схемах, таблицях, коментарях): навч. посіб. Дніпро : Ун-т мит. справи та фінансів, 2020. 220 с.
13. Фінанси, гроші та кредит. Теорія та практика: підручник / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер. Київ. Центр навчальної літератури. 2019. 578 с.
14. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Ситник Н.С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2020. 402 с.
15. Фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Університетська думка, 2024. 632 с.

Допоміжна:

16. Бедринець М.Д., Довгань Л.П., Ліснічук О.А. Фінансова діагностика: навч. посіб. Ірпінь : УДФСУ, 2021. 298 с.

17. Береславська О.І. Інфляційні наслідки кризи коронавірусу та реакція центральних банків. Український соціум. 2022. № 1 (80). С. 87-98. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/87_98_№-180_2022_ukr.pdf

18. Богріновцева Л.М. Перспективи розвитку співпраці банків та страхових компаній на фінансовому ринку України. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, «Інформаційно-аналітичне агентство», 2022. С.35-41

19. Вовченко О.С. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія / О.С. Вовченко, С. Б. Єгоричева. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.

20. Давиденко Н.М., Скрипник Г.О., Буряк А.В, Буряк І.М. Фінансове забезпечення розвитку кластерів в Україні: проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць Державного податкового університету: Електронне наукове видання*. 2023. № 2. С. 39-61. URL: <https://dpu.edu.ua/potochnyi-nomer-zbirnyka-2022?view=article&id=3938&catid=2>

21. Ключка О.В., Богріновцева Л.М., Онишко С.В. Трансформація страхового ринку України в умовах сьогодення *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2023. № 9. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9-9147>

22. Ключка О. В., Байдик Г. С., Оцінка непрацездатності в пенсійному страхуванні: значення, необхідність, дослідження та можливості. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: зб. матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, «Інформаційно-аналітичне агентство», 2022. С. 121-123. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6936>

23. Коваль Я.С. Механізми державного регулювання антикризовим управлінням економічною безпекою банківських установ України : монографія / Я. С. Коваль. Київ : ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", 2020. 200 с.

24. Скрипник Г.О., Якименко В.П. Місцеві бюджети: сучасний стан та особливості формування. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3880>

25. Скрипник Г.О., Якименко В.П. Діяльність страхових компаній України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 2(11). URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/352>

26. Москаленко Н.В., Клюско Л.А. Діяльність банків в умовах інформаційної економіки. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2021. №1 С. 126-141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2021_1_11

27. Олійник О.В., Нагаєва Г.О. Страхування: навч. посіб. Харків: Стильна типографія, 2020. 256 с.

28. Гаватюк Л. С. Фінанси підприємств у схемах і таблицях: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 111 с.

29. Фінансові інструменти регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації: монографія / Бедринець М.Д. та ін.; за заг. ред. М.Д. Бедринець. Ірпінь, 2021. 318 с.

30. Чуницька І.І., Ясентюк А.С. Функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2021. № 23(51). С. 89-94. URL: [https://esj.oa.edu.ua/assets/files/NZ_ek_Vyp_23\(51\).pdf](https://esj.oa.edu.ua/assets/files/NZ_ek_Vyp_23(51).pdf)

31. Чуницька І.І., Богріновцева Л. М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 71. С. 251-258. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/46.pdf

Інформаційні ресурси Інтернет:

32. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>

33. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

34. Офіційне інтернет-представництво Офісу Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>

35. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua/>

36. Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України. URL: <http://www.tax.gov.ua>

37. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>

38. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

39. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>

40. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>

41. Офіційний веб-сайт Ради національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.rnbo.gov.ua>

42. Офіційний веб-сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua/index.php?lang=uk>

43. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень. URL: <http://www.ibser.org.ua>

44. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.kiev.ua>

45. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
46. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
47. E-data – Єдиний веб-портал використання громадських коштів. URL: <https://spending.gov.ua/login>

Міжнародні видання:

48. S. Boiko, I. Demianenko, H. Skrypnyk, V. Yavorska. Architectonics of financing of agricultural enterprises in Ukraine. 21st International Scientific Conference on Economic Science for Rural Development (ESRD) Jelgava (Latvia may 12-15), Economic science for rural development. 2020. P. 58-63 <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000835676900006>
49. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.
50. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring, BCBS, Dec 2010. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs165.pdf>.
51. Radojko Lukić Analysis Of The Efficiency Of Insurance Companies In Serbia *Revija za ekonomske in poslovne vede*. 2023. 10(2):p.47-64 URL: https://www.researchgate.net/publication/376489456_Analysis_Of_The_Efficiency_Of_Insurance_Companies_In_Serbia
52. Davydenko N., Skrypnyk H., Titenko Z., Zhovnirenko O. Modeling of the optimum level of financial provision of Ukrainian enterprises' innovative activities. *Global Journal of Environmental Science and Management-GJESM. SPECIAL ISSUE*, 2019. https://www.gjesm.net/article_35488.html
53. Davydenko N., Titenko Z., Koval V., Skrypnyk H. Investment trends in the development of the agricultural economy sector. *BIO Web of Conferences*, 2024, 114, 01028 <https://doi.org/10.1051/bioconf/202411401028>
54. Wijanto, Wihadi. “The Regulatory Improvement of Insurance Law Reform in Order to Pursue the Legal Certainty for the People and the Insurance Company” *Global Legal Review* vol. 3, no. 2: October 2023 p. 162-175. URL: <http://dx.doi.org/10.19166/glr.v3i2.7433>
55. Tuan Minh Hoang, Nga Thi Nguyen Assess and Forecast Social Insurance trends to 2025 to serve the State Management of Social Insurance in Vietnam. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 2023, 20(01), p.981–988 URL: <https://wjarr.com/>
56. Tkachenko N., Kovalenko Y., Bohrinovtseva L. New Methods in Assessing the Risks and Solvency of Insurance Companies. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*. 2022. Vol. 2022 (2022). URL: <https://ibimapublishing.com/articles/JEERBE/2022/765785/765785.p>.